

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק

כולל דחסידי סוכטשוב

כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל

בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"

חתימת סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 942

מסכת בבא בתרא ק"מ - קמ"ו ♦ אהלות ח', ה' - ח', ט'

בס"ד, י"ז סיון תשע"ז

השבוע בגליון

- ♦ עדות אב על בנו שנפסלה לאחר 20 שנה על ידי רבי עקיבא איגר זצ"ל
- ♦ השעון היקר של שני הקבצנים
- ♦ הקניית חפץ אחד לשני אנשים
- ♦ לחזור הביתה-לא דבר פשוט כל כך

- ♦ שאלות של תאומים...
- ♦ שאלה של חשבון
- ♦ נדבת ח"י רוטל ל"ג בעומר
- ♦ אלו שלמדו משניות לעילוי נשמתם...
- ♦ אב שהורה לבנו לומר עליו קדיש י"ב חודש

דבר העורך

אמר רבי אליעזר

לפני שנים אחדות חולק בהיכלי הישיבות הקדושות, ספר תורני ושמו "אמר רבי אליעזר". המוציא לאור של הספר כותב בהקדמה את השתלשלות האירועים, כיצד ספר זה יצא לאור, והדברים מדהימים:

איש יהודי היה בפנזה שעל גדות הוולגה, ושמו רבי אליעזר ורב לאו. תלמיד חכם היה האיש וירא את ה'. אי אפשי לומר ירא את ה' מרבים, משום שלנין, סטאלין, ויתר מרעין בישיין ימח שמם, מנעו מן הרבים לירא את ה' ואף מלהכירו. לפיכך, ירא היה את ה' בלבו ובנפשו, בכל מאוֹדו.

עדין נפש היה רבי אליעזר. מעולם לא בא בטרוניה על הבריות. מעודו לא עלה בלבו שמץ כעס על פלוני או על אלמוני, יהיו מעשיהם ואורחותיהם אשר יהיו. שלוה ורוגע קנו להם שביתה על פניו, עד שהפך למעין אי נודד של שלוה.

חלוקת מזון במשורה, שכנים שיכורים, הצרת צעדים על כל שעל, ועוד כהנה וכהנה מתלאות המשטר הסובייטי, לא היה בהם כדי לערער את שלוות נפשו. רגוע היה האיש, שלוו ונינוח. מקדיש את ימיו ואת לילותיו ללימוד נשמתו. השלטונות יצרו בוקה ומבולקה מתוך מגמה לערער את בטחונו האישי של האזרח ולהפכו לצייתן וממושמע. אך רבי אליעזר היה צייתן מאז ומעולם, לא היה צורך בייסורים אלו כדי להכניע את רוחו.

אך על דבר אחד חרה אפו ולא שקטה רוחו. **רבי** אליעזר היה גאון בתורה. בצעירותו למד בקלם, אצל רבי דניאל, ושם נסמך להוראה. בן ליהודי פשוט היה, והוא וחמשת אחיו היו לתלמידי חכמים מופלגים. "חפץ חיים" זצ"ל בירך את אביו אשר הסכים לסכן את נפשו כדי להשיג עזרה ללומדי תורה, כי כל בניו יהיו תלמידי חכמים. והם היו.

בימי מלחמת העולם השנייה, נמלט וברח רבי אליעזר, התגלגל ובא לעיר פנזה שבברית המועצות, ולמרות

דף קמ/ב אם תלד אשתי זכר יטול מנה
שאלות של תאומים...

משנתנו עוסקת באדם, אשר לפני מותו ציווה כיצד לחלק את נכסיו ואמר, שאם תלד אשתו בן זכר, אזי, אותו בן יקבל מנה, ואם היא תלד בת, תקבל בת זו מאתיים. ומוסיפה המשנה, כי אם אשתו "ילדה זכר ונקבה זכר נוטל מנה נקבה נוטלת מאתיים". לדעת הרא"ש (שו"ת הרא"ש כלל פ"א סי' ב.), כוונת המשנה היא, שהאשה ילדה תאומים, והבן יקבל מנה והבת תקבל מאתיים (עיי' רשב"ם ד"ה ה"ג אם זכר שחולק על פי זה ועיי' מהרש"א). להלכה נפסק (שולחן ערוך חו"מ סי' רנ"ג סעי' כ"ז) כדעת הרא"ש. הפוסקים דנים בספיקות שונים אשר נוצרו בעקבות לידה בלתי צפויה של תאומים.

שאלה של חשבון: לפני כשבע מאות שנה ציווה אדם טרם מותו, שאם אשתו תלד זכר יקבל אותו בן שני שלישים מנכסיו והשאר ינתן לאחיו [של הנפטר], ואם תולד נקבה, היא תקבל שליש בלבד מן הנכסים, ואחיו יקבלו את שני השלישים הנותרים. לבסוף נולדו תאומים - זכר ונקבה... כיצד יש לחלק את הירושה?

ובכן, כאשר ננסה להתחקות אחר הלך רוחו ומחשבתו של הנפטר, אבי התאומים, נגיע למסקנה, שיש לחלק את הירושה **לשבעה חלקים:** ארבעה חלקים יש להעניק לבנו, שני חלקים יש להעניק לאחיו של הנפטר ואת החלק השביעי יש להעביר לבתו. זאת, מאחר שמצוואתו נוכחנה לדעת, שהוא מבקש לתת לבנו פי שניים מאשר לאחיו - שהרי אמר, שאם יולד זכר הוא יקבל שני שלישים ואחיו יקבלו שליש בלבד. בנוסף לכך הוא רצה, שאחיו יקבלו פי שניים מבתו - שהרי אמר, שאם תולד בת היא תקבל שליש ואחיו יקבלו שני שלישים. לא נותר איפוא, כי אם להעניק לבת חלק שביעי, ולאחים כפול מאשר לבת - שני חלקים, ולבן כפול מאשר לאחים - ארבעה חלקים.

שאלה זו הופנתה אל רבינו הרא"ש (שם), שהכריע, כי הבן יקבל את כל הירושה! זאת, מאחר שלידת תאומים לא נכללה בתנאו של האב, וממילא התנאי בטל והבן יורש את כל הנכסים. וכן נפסק להלכה (שולחן ערוך שם סעי' כ"ח).

נדבת ח"י רוטל ל"ג בעומר: במקרה נוסף שאירע בימינו, נדר יהודי חשוך בנים, שאם יושע הוא ינדב ח"י רוטל של משקה לרווחת העולים ב"ג בעומר לציון הקדוש במירון. לתקופת השנה, אכן, חננו ה' יתברך, ואשתו ילדה תאומים. משכך, היו שטענו שעליו להביא ל"ו רוטל שהרי נושע פעמיים. אך כמובן, שלא היה עליו להעלות מירונה, כי אם ח"י רוטל בלבד, שהרי גם אם נושע פעמיים, הרי הבטיח ח"י רוטל ולא יותר.

לעילוי נשמת

איש החסד והחזון, בעל צדקה מופלג, תומך תורה בכל מאוֹדו, ממייסדי "מאורות הדף היומי"

הר"ד **מרדכי קלמן זיסר** ז"ל
ב"ר משה יצחק נלב"ע י"ז סיון תשע"ו
תנצב"ה

נר ה'
נשמת
אדם

לעילוי נשמת

הרב **בן ציון צבי גולדשטיין** ז"ל בן ר' יצחק אייזיק ז"ל נלב"ע ט"ז בסיון תשנ"ג ומרת **הניה גולדשטיין** ע"ה בת ר' נתן ז"ל נלב"ע י"ח סיון תשע"ב **תנצב"ה**
הנוצחו ע"י בנם ידידינו הר"ד **שמשון אברהם יהודה ומשפ' שיחיו**

נר ה'
נשמת
אדם

דף קמ"א/א כל שאינו מניח בן לירוש

אלו שלמדו משניות לעילוי נשמתם...

חשיבותו של בן גדולה היא כל כך, כפי שגמרתנו מפליגה במעלת המותיר אחריו בן שיירש את נכסיו. לעיל (קט"ז/א) גם דורשת הגמרא שהפסוק (ירמיהו כ"ב) "בכו בכו להלך" מתייחס למי שלא הותיר אחריו בן זכר. גם במסכת סנהדרין מבואר ש"ברא מזכה אבא" - הבן מזכה את אביו, ולהלכה אף מוזכרת החשיבות הרבה של אמירת הקדיש על ידי הבן דווקא, (רמ"א שולחן ערוך יו"ד סי' שע"ו סעי' ד') שהרי "ברא מזכה אבא" (ש"ת בנימין זאב סי' נ"א).

אב שהורה לבנו לומר עליו קדיש י"ב חודש: מפני כבוד אביו אין הבן אומר קדיש לעילוי נשמתו עד סוף שנת האבל, כי אם אחד עשר חודש בלבד. זאת, משום שאמירת קדיש במשך שנה תמימה עלולה להראות, כי אביו רשע היה, מאחר שהרשעים בלבד שוהים בגיהנום שנים עשר חודש (רמ"א שם). הפוסקים דנים, לגבי בן שאביו ציווהו שיאמר אחריו קדיש לעילוי נשמתו כל השנה. הגאון רבי שלמה קלוגר זצ"ל אמנם ציווה כך לבנו אשר שלח לשאול את רבי יצחק שמלקיס מלבוב, בעל ה"בית יצחק", כיצד עליו לנהוג, האם אין בכך משום ביזוי אביו. בעל ה"בית יצחק" הורה לו, כי אם אביו ביקש זאת ממנו, יעשה כבקשתו [עיי"ש כיצד לנהוג בחודש ה"ג של שנה מעוברת] (בית יצחק ח"ב סי' קנ"ז).

שכירת אדם לאמירת קדיש: כאשר הנפטר לא הותיר אחריו בן, רצוי שקרוביו יאמרו קדיש אחריו, לפי סדר העדיפות הבא: בני בניו, בני בנותיו, אביו, אחיו ושאר בני המשפחה. אם אין קרוב משפחה שיאמר קדיש לעילוי נשמת הנפטר, יש לשכור אדם שיאמר קדיש לעילוי נשמתו. בעל כף החיים (סי' נ"ה אות ל'), מצייין, כי עליו לומר לפני התפילה, שהקדישים שיאמר בתפילה זו, הם לעילוי נשמת פלוני. **האם בת רשאית לומר קדיש?** מעניין לציין, כי היו שפסקו, שאם אין בן לנפטר, תאמר הבת קדיש יתום במניין שתכנס בביתה, והיו אף שנהגו כן בבית קטנה בבית הכנסת! אולם, הפוסקים כולם, חולקים על כך וסוברים שאין ראוי לבת לומר קדיש, אף לא בביתה, ואם ברצונה לגרום בעצמה עילוי נשמה לאביה, באפשרותה לילך לעזרת הנשים ושם לענות אמן אחר שליח הציבור (פני ברוך - אבלות בהלכה, סי' ל"ד סעי' כ', בשם שבות יעקב ועוד, וע"ע בס"ק ל"ו).

מדוע הגרש"ז זצ"ל אמר קדיש על נכדת רבי שלמה קלוגר? הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל נהג לומר קדיש על קרובי משפחתו שנפטרו ולא הותירו אחריהם קרובים לאמירת קדיש. מלבד זאת, גם אמר קדיש מידי שנה ביום כ"ד בניסן לעילוי נשמת אשה בשם שאשא מינדל בת ר' חיים יהודה. אשה זו לא היתה בת משפחתו, ולגאון לא צמחה כל טובת הנאה מאמירת הקדיש עליה. שאשא מינדל זו היתה נכדת הגאון רבי שלמה קלוגר, אשר התייתמה מאביה וגדלה על ברכי סבה, ונפטרה שנים רבות לפני שנולד הגרש"ז. בימי חייה הקצרים, היא סבלה רבות, ונפטרה מבלי להותיר אחריה זרע. סבה הגדול הדפיס את ספרו נדרי זירוזין על מסכת נדרים לזכרה ולעילוי נשמתה, ובהקדמה לספר זה הוא מעלה את תולדות חייה הקצרים תוך שהוא פונה אל הקורא בתחינה "מאת כל אשר ילמד מחיבורי להזכיר נשמתה בעת פטירתה", הוא יום כ"ד בניסן. "מי שאין זה העדר כבוד לו יאמר בעצמו קדיש עבורה... ומי שיהיה לו העדר כבודו לפי דעתו - יתן איזה פרוטה לעני כשר לומר עבורה קדיש, וזה הוי חסד של אמת אשר יעשו עם המת ועמדי, ושכרם כפול מן השמים". כאחד מההוגים בתורת הגר"ש קלוגר, מילא הגרש"ז את בקשתו, על אף השנים הרבות שחלפו מיום פטירתה (הליכות שלמה פ' י"ח הערה 78).

תשע שנים וחתן אחד: מעניין להזכיר כאן מנהג, שרווח אצל יהודי רוסיה בתקופת הקומוניזם: על פי עדויות של עולי רוסיה, היו שם בתי כנסיות בהם היו קיימות "חברות משניות" שהתקינו, כי חבריהן ילמדו משניות לעילוי נשמות עצמם!... במציאות המרה ששררה ברוסיה הקומוניסטית, לא יכלו אותם יהודים לסמוך על בניהם שיעשו דבר כל שהוא לזכרם. על אחד מחברי ה"חברה הנ"ל מסופר כי למד משניות עבור נשמתו במשך תשע שנים!... טרם הלך לעולמו. אותו אדם הותיר אחריו בת אחת, שעלתה עם השנים ארצה ונישאה לתלמיד חכם, שהחל ללמוד משניות לזכר חמיו. מתי היה זה? תשע שנים בדיוק אחר מות חותנו...

דף קמ"ב/ב יכיר אמר רחמנא

עדות אב על בנו שנפסלה לאחר 20 שנה על ידי רבי עקיבא איגר זצ"ל

בסוגיות לעיל (קכ"ז/ב) למדנו, שאב נאמן לומר על אחד מבניו כי הוא הבכור, אף שעד עתה היה בן אחר מוחזק כבנו בכורו, ומעתה הבכור ה"חדש" יקבל כפליים בירושת אביו. להלכה, נפסק כדעת רבי יהודה שהאב נאמן בדבריו גם נגד "חזקה", ולא זו בלבד, אלא שהאב נאמן לומר כן גם אם על ידי שהכיר בקטן כבנו בכורו, נהפך זה שהוכר עד כה כגדול לפסול, שהרי הוא עדיין בנה של אמו, ואם אינו בנו של בעלה, בהכרח שהוא פסול [תוס' שם ד"ה "כך". ועיי"ש ביאור נוסף בנאמנות האב לפסול את בנו]. הלכה זו דורשים חז"ל מן הפסוק (דברים כ"א/ז) "כי את הבכור... יכיר" - "יכירונו לאחרים". לדעת ראשונים רבים, אדם גם נאמן לקבוע על מי שכלל לא הוכר עד היום כבנו, כי הוא בנו בכורו. בטעמה של נאמנות זו מבארים הראשונים, שאין אדם נוסף בעולם שיכול להעיד על כך, מלבד האב עצמו, לפיכך, העניקה לו התורה נאמנות [עדות או נאמנות]. לדעת הרמב"ן (בספר המצוות מצוות לא תעשה הנוספות מצוה י'), מצוות עשה על כל אב יהודי להודיע מי בנו הבכור שיירשנו פי שניים, אלא שאם נודע הדבר גם בלי דיבורו, מתקיימת המצווה בשתיקתו.

לא ניתן לפרוש ביריעה קצרה זו את דיני "יכיר", את הכללים, את המחלוקות והשיטות הרבות בנושא זה. אולם, נציין מאורע עגום שאירע בקהילת פילא, לפני כ- 190 שנה, כאשר אדם שאשתו

צוק העיתים, הצליח להשיג אוצר עצום שלא יסולא בפז. ש"ס שכן בביתו, ולו הייתם שואלים אותו איזה ש"ס, היה משיב בגאווה, ש"ס שלם, כך אחד לא חסר! על כך היתה גאוותו. אשרו הרקיע שחקים, כאשר הצליח להשיג רמב"ם מעושן. מאי משמע רמב"ם מעושן?

יום אחד היה רבי אליעזר מהלך ברחוב העיר ומהרהר בלימודו, כשלפתו הבחין באדון העומד ומעלה עשן מתוך אותיות עבריות. נשמתו כמעט פרחה הימנו בשעה שהתקרב אל הברגש ונוכה, כי הלה מעשן סיגריות תוצרת עצמית, כמנהג הימים ההם, והנייר המשמש לו לגלגול הטבק, אינו אלא "כסף משנה". - זאת מניין לך, הצביע רבי אליעזר באצבע רועדת על הסיגריה העשנה.

יש לי בביתי כרכים שלמים של נירות, השיב הלה. רבי אליעזר נחפז לאן שנחפז, חזר עם מצלצלים רבים מידי מכדי שבעל הרמב"ם המועמד לעישון רח"ל, יעמוד בפיתו. מני אז, שכן הרמב"ם שחלקים שונים משולוי היו גזורים בקפדנות, לצידו של הש"ס ולרבי אליעזר באה המנוחה.

לא ממי. מני אז יש לו ש"ס ורמב"ם, אבל תורה הוא לומד בדד. עם הזמן הוא חש כי החידושים שבמוחו עומדים לפקוע החוצה, אין עם מי לדבר עליהם, לא היתה לו נפש חיה לשוח עמה, לספר לה. אני מרגיש, אמר פעם, כמו אדם רעב ששלחו אותו למסעדה ותחבושת ענקית על פיו. על כך, לא שכח להם, לרשעים, ולא סלח להם, לארורים. אמת, אונס רחמנא פטריה, אך מה יש לו מאונס זה ומפסור זה, אם חיים אין לו. חיים שיש בהם תורה, מערכות אדירות נערמו במוחו זו על גבי זו, המתניו בתורן להשאג מפיו בקול אדירים, אל מול קהל של מאות לומדים, עשרות, נוחא, אפילו אחד, אך גם זה לא הופיע משום מקום. בודד. לבד.

עיתים היה נוהג את עניו בדלת ומייחל כי אי מי ידפוק, יתפרץ, יחבט על השולחן וישאל בעיניים כלות, "ר' לייזר, כיצד אתם מיישבים את הרמב"ם הקשה בטומאת תהום? הרי לפי...". והוא יקום, יקפוץ, ישאג ויענה, יסביר ויחזר, יפרש וינתח, ישאל וישיב, יקשה ויפרק, כפי שהוא יודע, עד שהרמב"ם יאה בהיר כ"מודה אני לפניך". אך איש לא בא, אדם לא שאל, נפש לא התעניינה. חלומות באספמיה.

כך חלפו להם השנים. אי שם ברחבי המדינה העצומה, שבת יהודי בודד ומבוגר, הגה בתורה יומם וליל. עד שיום אחד.

יום אחד נתבקש רבי אליעזר לסייע בסידור גט כריתות במוסקווה העיר הגדולה. מהלך היה בה קדורנית, בעיר השוממה לאלוקים, שלחלוית של תורה אין בה, ולפתע, הוא קלט נצנוץ עין הזיר ומהיר של שני אנשים צעירים לימים שצעדו מולו. הוא הפנה את ראשו באיטיות לאחור, השניים סובבו גם הם את ראשם, ואט אט התקרבו זה אל זה.

הם היו אברכים צעירים מעבר לים, שליחים של ארגון יהודי אשר ביקש לסייע לאחים שמאחורי מסך הברזל. הוא לא היה מסוגל להתאפק. "מה אתם לומדים? אחים! איזו מסכת אתם לומדים, אימרו נא. מהר". "סוכה", השיבו, מסכת סוכה. מיד הרים את קולו בהתרגשות, נופף בשני אגודליו באוויר, כמבקש לדחוס ברגע אחד את כל שהחסיר בעשרות השנים שחלפו, "נו, אז מה הדין...".

"רבי אליעזר", הרגיעוהו השניים בחשש, לא ברחוב, פן יבולע לנו. הבה פנה לדירתנו, ונשוחח, גם שם, לא בקולות רמים מיד!

הם הלכו והוא קיפץ, לא היה מסוגל ללכת. מה הדין, נו, מה דינו של אדם שישב בסוכה, ולפתע... ואחר כך... הרי לפי... אינכם יודעים? נו, אומר לכם. זה הרי כל כך קל, כבר שלושים שנה אני ממתין לומר זאת לנפש היהודי שאזניים של תורה לה. הוא צחק ובהכו. שתק ודיבר. החלום התגשם.

רבי אליעזר השיל מעליו את קליפת הזקנה והצעיר באחת. הקלה היא בעיניכם, שיעור של תורה בלב מוסקווה, ובי פילל ומי מילל. מרץ נעורים סחר את ידותו, ובו במקום נקבע, כי אחת לשבוע הוא יבוא הנה, למוסקווה, למסור שיעור תורני. רבנו של עולם, אמחיה.

לפני שנפדרו ממנו השניים, לחש אחד מהם באזניו, כי בעזרת ה' יכסו את הוצאות נסיעותיו בכל שבוע מביתו

בפנזה למוסקוה. אך הוא נעלב. באמת שנעלב. חיכיתי לכם, שלושים, ארבעים שנה, ועכשיו תשלמו לי כסף? **זכה** רבי אליעזר למסור את שיעוריו אלו, שכה ייחל להם, ובמשך תקופה ארוכה, בכל שבוע נסע מביתו למוסקוה הלךך ושוב. שש עשרה שעות נסיעה כל צד!!!

הנשמה היהודית, מי יוכל לה.

רבי אליעזר הגשים בערוב ימיו את שאיפתו להרביץ תורה, אך הוא לא האריך ימים אחר כך. בייב תמוז תשמ"ט, נסתלק לבית עולמו.

אחד מתלמידיו עלה לארץ ישראל, זכה להוציא ספר חידושי תורה, ובראשו הוא הדפיס חידוש תורה בודד שנותר לו מרבו רבי אליעזר ורבלאו זצ"ל. הוא קרא את הספר "אמר רבי אליעזר" על שם מורו ורבו, וחילקו בישיבות ובבתי המדרשות, לעילוי נשמתו של האיש המופלא.

איני מסוגל להמנע מלחשוב, כיצד היה רבי אליעזר מגיב, לו היינו מבקשים ממנו להעניק מוסר השכל לסיפור חייו. לבטח היה מנצל בחפץ לב את הזדמנות חייו, ופונה בקול גדול אל כל מי שקרא את אשר התגולל עליו ועל השתוקקותו העצומה לתורה, והיה מבקש, מתחנן: אנא, יהודי, עשה למען נשמתך, קבע עיתים לתורה. אין דבר יותר טוב מזה. **נוח** בשלום על משכבך רבי אליעזר, שבחיך ובמותך קידשת שם שמים.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

עמדה ללדת טען, כי הוולד שעתיד להיוולד אינו ממנו. לצדקת טענתו הוא הסתייע בעובדת שהייתו במשך תקופה ארוכה בדרכים רחוקות ולא בביתו. מטבע הדברים, לאחר זמן מה התגרשו בני הזוג. חלפו להם כעשרים שנה, והבן שגדל והיה לאיש ביקש לדעת את דינו. הוא פנה אל רבני העיר שהורו לנבור בארכיון בית הדין וניסו לרענן את הפרטים שברובם נשכחו זה מכבר. והנה, לפתע, נמצאו עדים אשר הכיחו את טענת הבעל, שבאותה תקופה הוא לא שהה בביתו. אם כן, טענת הבעל אין לה כל סעד וסיוע לבד מאשר תוקף זכותו ל"הכיר" את בנו מדין "יכיר".

השאלה הוצגה לפני הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל, אשר נכנס לעבי הקורה. בתשובתו (בשו"ת רעק"א ח"א סי' קכ"ח) הוא מציין מספר שיטות ראשונים, שבמקרה כגון זה האב אינו נאמן. בין השאר, הוא מזכיר את דעת תוספות ר"ד (בבא בתרא קכח/ב), שאב אינו נאמן כאשר האם מכחישה את דבריו. כמו כן הוא מזכיר את דעת הבה"ג שאמנם כאשר אב הכיר בקטן כבנו בכורו, **ממילא** נהפך זה שהוכר עד כה כגדול לפסול, שהרי הוא עדיין בנה של אמו, ואם אינו בנו של בעלה, בהכרח שהוא פסול, אך אין האב נאמן לומר ישירות כי פלוני אינו בנו [ועיי"ש עוד דעה שלישית של הרי"א].

גולת הכותרת של תשובתו הארוכה נעוצה בחידושו הגדול אותו סומך הגרע"א על **סוגייתנו**, בה מבואר, שבכור שנולד לאחר מיתת אביו, אינו נוטל פי שניים בירושה, שהרי האב לא יכול היה להכיר אותו מעולם. מעתה, מחדש הגרע"א, הרי גם לפני לידת הבן אין האב יכול ל"הכירו", שהרי אינו רואהו, ואם כן, גם במקרה זה לא שייך בו דין "יכיר", וממילא אין האב רשאי לקבוע אם בנו הוא אם לאו, שהרי דין "יכיר" אינו אלא כאשר הוא יכול לראות את פניו [ועיי"ש, שהוכיח כן מדברי הרי"א].

כמה גדול כוחם של צדיקים: מעניין לציין, כי בסיום תשובה זו חרג הגרע"א זצ"ל מהרגלו ויצא מגדרו כדי לספר אודות חתנו, החתם סופר זצ"ל שהתבקש על ידו לחוות את דעתו בשאלה זו, ובתוך תשובתו הפליג "חתם סופר" זצ"ל ודן בדבר אשר כלל לא נשאל עליו, והוא: כיצד יש לנהוג אם יתברר שהעדים המכחישים את עדות הבעל, קרובים הם זה לזה ופסולים לעדות. כותב הגרע"א: "ראיתי כמה גדול לחן של צדיקים. כי חידוש היה שדן ללא נשאל. ואולם אחר שעמד הרב פילא [רב העיר שבה אירע המקרה] על החקירה, נודע שבאמת העדים הם קרובים זה לזה, **ורוח ה' דיבר בו**".

דף קמ"א/א את וחמור

השעון היקר של שני הקבצנים

מעשה שהיה בשני קבצנים, ראובן ושמעון, שעמדו ברחובה של עיר והתווכחו בקולניות אודות שעון יד יוקרתי שניצב ביניהם. מספר דקות לפני כן עבר במקום יהודי נדיב שהתבקש על ידם להעניק להם נדבה, וברגע של טוב לב הסיר הלה את שעונו היקרתי, הניחו לפניו ומלמל דבר מה. ראובן טען שהנדיב העניק את השעון אך ורק **עבורו**, ואילו שמעון טען שהנדיב אמר שהוא נותן את השעון **לשניהם**, כיצד יש להכריע בשאלה מעניינת זו? ובכן, חקירה מרתקת שהעלה הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד (קובץ שיעורים אות תק"א) כדי להסביר את סוגייתנו, יש בה גם כדי לגלות על דינו של השעון.

סוגייתנו דנה לגבי אדם שאמר לחבירו "קני את וחמור". היינו: אני מקנה חפץ מסויים לך ולחמור. ברור לכל שחמור אינו יכול לקנות מאומה. הנידון במקרה זה הוא, מה התכוון בעל המתנה בכך שהכליל בדבריו את החמור. לדעת רב נחמן המקבל קנה חצי מהמתנה, שהרי הנותן ייעד עבורו חצי ממנה, ואין זה מעניינו שהחמור לא קנה את חלקו. ואילו רב ששת לומד, שהוא זכה בכל המתנה, שהרי החמור לא זכה במאומה.

הקניית חפץ אחד לשני אנשים: את שורש מחלוקתם מסביר הגר"א וסרמן הי"ד על ידי חקירה למדנית, אודות אדם הנותן במתנה חפץ אחד לשני אנשים. את הליך העברת החפץ מרשותו אליהם, אנו יכולים להבין בשני אופנים. **א.** הוא מתכוון להקנות **חצי** מהחפץ לכל אחד מהם. **ב.** הוא נותן לשניהם את **כל** החפץ, וממילא, הם חולקים בו. [הליך מעין זה קיים בירושה, בה לכל אח ידן ירושה על כל הנכסים, אך הם חולקים בהם]. מעתה, רב נחמן סובר שבעל המתנה מתכוון לתת חצי לכל אחד. ממילא, כאשר הוא אמר "את וחמור", הוא התכוון לתת חצי לאדם, כפי שהיה נוהג אילו היה נותן לשני אנשים. לעומת זאת, רב ששת סובר שבעל המתנה מתכוון לתת לכל אחד את כל החפץ. לפיכך, מאחר שהחמור לא זכה במאומה, הרי האדם קנה את כל החפץ.

כעת, נשוב לשני הקבצנים המתווכחים על שעון ה"רולקס" וממתינים להכרעתנו. לפי צד ב', שנותן המתנה מתכוון לתת לשניהם את **כל** החפץ, השעון יגיע בשלמותו לידי ראובן, שהרי כלל בידו (יבמות לח/א) ש"אין ספק מוציא מידי ודאי", שכן, שניהם מודים שבעל השעון התכוון לתתו לראובן, אלא שהם מתווכחים אם התכוון לתת גם לשמעון. אולם, לפי צד א', שהנותן מתנה לשני אנשים מתכוון לתת חצי לכל אחד מהם, אין לפנינו הסכמה מלאה על חלקו של ראובן והיא עליהם להתפשר ביניהם כפי הדין - ג' חלקים לראובן וחלק אחד, רבע, לשמעון, כמבואר במשנה הראשונה של מסכת בבא מציעא, "שניים אחזקין בטלית, זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי... זה נוטל שלושה חלקים וזה נוטל רביעי".

דף קמ"ד/א המשיא אשה לבנו גדול בבית קנאו

לחזור הביתה-לא דבר פשוט כל כך

רבים מהאחרונים מביאים בספריהם בשם האר"י הקדוש, שאדם שעזב את ביתו ועקר לדירה אחרת, לא ישוב אליה לפני תום שבע שנים מאז שעזבה (ספר הגלגולים הוצאת וילנא דף ס"ז, החיד"א

פנינים

דף קמ"א/א בת תחילה סימן יפה לבנים

בת תחילה סימן יפה לבנים

מסביר המהרש"א, משום שכאשר הבת נולדה ראשונה, אזי במותו של האב לא תתעורר מתיחות בין הבנים, כי הכל יורשים שווה בשווה. לעומת זאת, אם האב הותיר אחריו בן בכור, הוא יורש כפליים, והכל נותנים בו עיניהם וגם אחיו יקנאו בו על שללו הרב... לפיכך, "בת תחילה", כאשר הבת היא הבכורה, אזי "סימן יפה לבנים", השלום והשלווה ישררו ביניהם.

יש המסבירים, כי הבת הגדולה, שבכוחה לטפל באחיה הקטנים, תעשה כן במרץ, לפי שהיא יודעת את הכלל ש"רוב בנים דומים לאחי האם". היא אומר, כאשר יבררו אודותיה בהגיעה לפרקה, יבדקו באחיה. יש לה, איפוא, סיבה טובה לסייע בגידולם הנאות... (פניני קדם).

דף קמ"א/א מצוה לזון...להבנים... דעסקי

מי סמוך על שולחן מי

אחר נישואיו היה רבי אליעזר גורדון, לימים - ראש ישיבת טלז ומגדולי הדור, סמוך על שולחן חותנו, שהיה רב ותלמיד חכם גדול, אך עני מרוד.

לעילוי נשמת

הר"ר **שלמה קרופניק** ז"ל

ב"ר אריה ישראל ז"ל נלב"ע י"ט בסיון תשט"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידו ר' **אריה ישראל שטר** שיחי

לעילוי נשמת

הר"ר **אהרן פרידמן** ז"ל

ב"ר חיים קלונימוס קלמן ז"ל נלב"ע כ' בסיון

תשנ"ט מיקירי בית המדרש סוכוטשוב

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחי

הדף היומי

בנא בתרא ק"מ-קמ"ו

י"ז-כ"ג סיון

בשורת יוסף אומץ סי' ל"ז ס"ק ו', מהר"ח פלאגי ברוח חיים סי' קט"ז ס"ק ט', ועוד). מה פשר דבריו, אין לנו שמץ של מושג. כל שבידינו, הם דברי האחרונים שדברי האר"י הם על פי הסוד ואין להם הסבר או מקור בגמרא. [אזהרה זו מופיעה גם ב"אזהרות נוספות לר"י החסיד" (אות ט)]. החי"דא עוסק בדברי האר"י וכותב, כי מסוגייתנו הוא למד כי יש מקרים אשר בהם וודאי אין צורך להקפיד על מנהג זה. בסוגייתנו מבואר, שאדם שעורך חופה בביתו לבנו הגדול, ולשם כך הוא פינה את ביתו, בכך הוא הקנה לבנו את הבית. בטעם דברי הגמרא, שגם נפסקה להלכה, כותב הרמב"ם (הל' זכיה ומתנה פ"ו הל' ט'): "ודברים אלו כהלכה שאין להם טעם הם, ונגעו חכמים בדבר הזה מאומדן הדעת, שמרוב שמחתו ואהבתו גמר והקנהו הבית, שהרי לא שייר בה לעצמו כלום". אולם, אם האב לא פינה מהבית את כל חפציו, הבן אינו קונה את הבית, משום שבהשארת החפצים בבית גילה האב, שאין בכוונתו להקנות את הבית לבנו. מעתה, אומר החיד"א, גם העוקר מביתו אך משאיר בו חפצים ואינו מרוקנו לגמרי, גם כן אינו נחשב כמי שעזבו ויכול הוא לשוב אליו עוד לפני שבע השנים שעליהם דיבר האר"י.

יתפלל לה' שכל יום ייחשב לו כשנה: תלמידו של החתם סופר, בעל האמרי אש (שורת י"ד סי' נ"ט) הורה לאחד משומעי לקחו שנאלץ לצאת ממקום מגוריו, כי לא ימתין שבע שנים עד לכניסתו לבית זה פעם נוספת, מאחר שלא מרצונו יצא מהבית ואינו דומה למי שעקר מביתו מרצונו, אך מכל מקום יתעכב שבעה ימים מלחזור אל הבית, ויתפלל לה' שכל יום ייחשב לו כשנה "ושומע תפלה ישמע תפלתו ולא יאונה לו כל רע".

למי מבין הקוראים שמהסס לחזור לדירתו לאחר קריאת מאמר זה, נציין את דברי בנו של הדברי חיים מצאנז, בעל הדברי יחזקאל (בליקוטים שבסוף הספר דף קכ"ו), כי דברים אלו אינם בשם האר"י"ל, שכן, בספר הגלגולים הישן, לא היו אלא ל"ה פרקים, ואחר כך הוסיפו פרק נוסף מליקוטים ואין ידוע בבירור ממי הם. אף שמסתמא מגדולי ישראל הם, כותב הדברי יחזקאל, "אפשר שלא אמרו כן רק ליחידי סגולה ולבעלי נפש, כי יש דברים שאינו מזיק להמון, ואינו דבר המוזכר בשולחן ערוך לכל ישראל". [וע"ע בספר שמירת הגוף והנפש סי' ר"ג שהביא דעות האחרונים בעניין זה].

חריף דוחקו זן הרב וכלכל את חתנו החשוב, ולא זו בלבד, אלא שאף מנע ממנו להיענות להצעות הרבות אשר זרמו אליו לכהן פאר כרב בקהילות שונות. בראותה את המצוקה הקשה שבביתם, דברה הרבנית על לב בעלה, ופעמים רבות ניסתה לשכנעו, כי יאפשר לחתנם הדגול לקבל על עצמו משרת רבנות, כדי שלא יהיה סמוך על שולחנם הדל. אולם, הרב לא הסכים לדבריה, ופעם אף פטר אותה באומרו: "מי יודע, מי סמוך על שולחן מי...". **כשגברו לחציה** של הרבנית, נאלץ הרב להסכים, כי כשתגיע הצעה נוספת למשרת רבנות, יקבלנה חתנם רבי אליעזר. **לא עבר זמן רב**, ובהגיע הצעה הגונה ונכבדה ארז ר' אליעזר את מטלטליו, ונסע עם משפחתו לאותה קהילה. באותו יום... כרע הרב תחתיו בפתאומיות ונפטר לבית עולמו. **ידועי דבר** הזכירו בהלווייתו את שאמר: "מי יודע מי סמוך על שולחן מי..." (מתולדותיו).

דף קמה/ב בוקע עצים יסכן במ אלו בעלי גמרא **לומדי גמרא כחוטבי עצים** האר"י"ל, כך העיד תלמידו רבי חיים ויטאל, כשהיה לומד גמרא, היה "טורח מאד", כל לימודו היה בדרך של התאמצות ויגיעה, ומרוב המאמץ הגדול היתה זיעה ניגרת ממנו. **את הטעם לכך**, גילה האר"י בעצמו: הקושי יסודן מהקליפות, והלימוד בדרך זו משבר הקליפות ומעלה את ניצוץ הקדושה שבהן. זהו הטעם, מעיר החיד"א (בספרו פתח עינים), שגמרתנו מכנה את לומדי הגמרא כבוקעי עצים. אכן, יש צורך בטורח ויגיעה בלימוד הגמרא, לא פחות מאשר בחטיבת עצים...

לעילוי נשמת

הר"ר **ניסן קלמן** ז"ל ב"ר מאיר צבי ז"ל - תל אביב
 נלב"ע כ' בסיון תשס"א **תנצב"ה**
 הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר
 בכל יום משנה אחת
 הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!
חייג עכשיו: 3029*

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

